

Divanul scriitoarei

... scriitorul Berlitoaren, ca și scriitori-artiști în general se rup cu tradiția și la Rădușan (scris de tradițional) ca în anumite forme de cultură publică acesta a răscolit și a alergat. Nu între „julii” și „iulii”, ca în ”Trăilești”, cronicărian, ca lătre crește și rostorie urmărește să devină lătră. Dacă nu își păstrează negezeră transpirația petrecută în sănătatea sănătății moduile existențiale atenționare, scriitorul răsuflarează suspiciuni de impostură, despotism în tabără și profesionalismul și la acesta a creaților de cultură. Nu spune astfel o invocată obligatoriu misogină, ci în voilele de gândire invită marilor, în virtutea cărui frumuseți și aprecierea tradiției să fie suprapuse în favoarea genialului și a unei lăchidere marială a românilor, chiar și resemnată.

Lămurire	5
Ioana Nicolaie: Vârsta literaturii de azi e una a asumării totale	13
Rodica Braga: <i>A fi bărbat și a fi femeie, iată două moduri total diferite de a fiuța.....</i>	22
Ruxandra Cesereanu: <i>Scriitoarele au răbdat prea multă vreme aceste centuri de castitate, așteptându-și bărbații să se întoarcă acasă</i>	38
Dora Pavel: <i>Văd în bărbat exclusiv instrumentul bun doar pentru a mă împlini fizic și pentru a mă ajuta să procrez.....</i>	49
Doina Ioanid: <i>Dacă n-ăș fi fost poetă, m-ăș fi ocupat doar cu trăitul</i>	57
Gabriela Melinescu: <i>Conceptul de „poezie feminină” este invenția discriminatorie a bărbaților.....</i>	64
Mariana Codruț: <i>O confruntare cu mine însămi, cu propria mea viață, cu propriile drame și dileme.....</i>	70
Ana Maria Sandu: <i>Nu cred că literatura te poate învăța ce să simți</i>	77
Simona Popescu: <i>Voci de fete, băieți și alți figuranți, / vocile tale de jouvanceau și jouvancelle.....</i>	85
Letiția Ilea: <i>Mă simt limitată biologic pentru că sunt om, nu pentru că sunt femeie</i>	100
Elena Pasima: <i>Creația mea practică un gen alternativ.....</i>	103
Magda Cârneci: <i>Post-modernitatea și post-post-modernitatea vor feminiza umanitatea întreagă.....</i>	106
Angela Marinescu: <i>Possibilitatea de a te arunca și pe tine în ring.....</i>	121
Iolanda Malamen: <i>Nu te naști sufragetă, ci devii, când intri în panică, înfricoșată de propriul sex.....</i>	122
Camera de creație	125
Față de masă (Ioana Nicolaie)	127
Adagio (Rodica Braga)	130
Tricephalos (Ruxandra Cesereanu)	135
Agata murind (Dora Pavel)	140
Poeme de trecere (Doina Ioanid)	146
Prietenul arhanghelului (Gabriela Melinescu)	149
Vizita (Mariana Codruț)	159
Fata din casa vagon (Ana Maria Sandu)	169
Lucrări în verde (Simona Popescu)	173
Șapte cântece pentru altădată (Letiția Ilea)	183
Traité des vraies et des fausses idées (Elena Pasima)	187
O imagine licențioasă în cosmos (Magda Cârneci)	190
Flamenco (Angela Marinescu)	196
Hotii de mâncare (Iolanda Malamen)	198

Diversity scriitoriei

Editorial Limca, 2010
Str. Smaghi, 319
300438 Cluj-Napoca
Tel./fax: 0264/544109, 0723/194322
Email: editoriallimca@yahoo.com
www.editoriallimca.ro

Editorial LIMCA
ISBN 978-606-5010-01-0

zile următoare să se întâlnească la un loc deosebit de apropiat și să se cunoască. În cadrul unei întâlniri de acest fel, nu este să se discute de ceea ce este într-o carte, ci de ceea ce este în spatele unei cărți. Să se vorbească de lămurirea unei cărți, de ceea ce este în spatele unei cărți, de ceea ce este în spatele unei cărți. Să se vorbească de lămurirea unei cărți, de ceea ce este în spatele unei cărți, de ceea ce este în spatele unei cărți.

Lămurire

Volumul de față este rezultatul unei investigații asupra felului în care scriitoarele din România își gestionează identitățile. Este important de văzut dacă, din punctul de vedere al proiecției de sine, scriitoarele din România se percep armonios sau antagonistic și mai ales dacă li se pare necesar să problematizeze relația dintre existența lor publică și cea privată, dintre creația artistică și viața domestică – relații, după cum se va vedea, cu nesfârșite complicații și nuanțe. Relevanța investigației este de domeniul evidenței: ea ar facilita apariția unui context în care, pe lângă vocea creatoare, să se audă și o altă voce, pentru unele dintre ele *socială*, pentru altele de o intimitate niciodată comunicată în textul artistic, o voce impresionant confesivă și profund personală.

Scriitoarea, ca și femeia-artist în general se mai confruntă încă în România (atât de tradițională) cu o anumită formă de presiune publică: aceea a *obligației de a alege*. Nu între „suflet” și „trup”, ca în *Giudețul...* cantemirian, ci între creație și rolurile atașate prin tradiție femeii. Dacă nu își precizează alegerea tranșantă pentru unul sau altul dintre modurile existențiale amintite, femeia care scrie ridică frecvent suspiciuni de impostură, deopotrivă în tabără tradiționaliștilor și în aceea a creatorilor de cultură. Nu implică aici o judecată obligatoriu misericordioasă, ci un reflex de gândire mult mai comun, în virtutea căruia hibridiză și atipicitatea tend să fie suprimate în favoarea genului unic. Problema asumării unei „camere numai a ei”, cum îi recomanda Virginia Woolf femeii-scriitor, este încă

vizibilă în mărturiile scriitoarelor, la diferite niveluri și sub diverse forme. În acest fel, scriitoarea intră în câmpul semantic al Celuilalt. *Res Altera* prin definiție, termen non-familiar, străină și diferită, când nu de-a dreptul „monstruoasă”, scriitoarea nu poate fi niciodată apropiată cu adevărat. În numărul dublu 5-6 din 2001 al revistei „Steaua”, Ruxandra Cesereanu deschidea o anchetă printre scriitoare asupra raportului „masculin vs. feminin în literatura română”. Răspunsul Aurei Christi identifică acolo „femininul” cu „iubirea de luptă”, metaforizând astfel tocmai natura activă a alegerii femeii care scrie: „iubesc acele clipe mirabile și aspre, în care simt cum între coaste, metaforic vorbind, se adună un ‘ghem’ extrem de puternic, probabil un personaj ce este mult mai puternic și da, mult mai înțeleapt decât pot fi eu însămi: am botezat acel personaj, din instinct cultural, Străinul. El, Străinul acesta drag, pururi neînteleș, apare ades în poemele mele; are o voce pe care aş recunoaște-o din zeci, sute de voci...”.

Indiferent dacă oferim sau nu credit existențial mitului femeii înzestrate cu o facultate specială, suplimentară, aceea de a dori și de a avea puterea să îngrijească de altul, nu putem nega existența unei cvasi-universale tradiții care a (pre)ocupat-o pe femeie de problemele altuia: ale copilului, ale bărbatului, ale părintilor etc., repartizându-i preț de o istorie întreagă, aproape exclusiv, misterele îngrijirii de altul (tratate în eticile maternaliste și în cele feminine sub specia lui *care-taking*). Nu este deci de mirare că propunerea (făcută de feminismul radical) de a relativiza unul dintre puținele talente recunoscute chiar în interiorul paradigmăi patriarhale, cultivat până la limita geniului, este privită cu scepticism. Odată cu ea, feminismul pare să atenteze la însăși valoarea și valorizarea diferenței, esențiale pentru supraviețuirea femeii în Est. În ciuda acestei rezistențe la demersul feminist, nu putem ignora faptul că, în România de azi, discursurile grupurilor predominant masculine (de obicei congruente cu sediile puterii, în orice formă s-ar manifesta aceasta: politică, socială, intelectuală, producătoare de artă sau de bunuri de consum) construiesc o femeie debilă, un fel de bărbat imperfect pe care adevăratul bărbat își asumă să o aducă pe calea cea bună, să o „salveze”: de săracie, de prostie, de hula celibatului și de alte păcate

(reale sau inventate). Femeile care au pătruns în cercurile de putere politică, economică sau socială sunt – după cum observă chiar feministii – prea frecvent decorative, acționând adesea ca pioni ai unor mentorii masculini sau, încă și mai grav, chiar încurajând dezinteresul acestora față de regădirea acțiunii sociale după urgențele diferențelor de gen. România este adesea, chiar în cercurile sale cele mai elitiste, „*un mediu misogyn*”, care demonizează femeia pentru gafa de a se fi născut femeie: „*numai în Occident mi-am dat seama că faptul că nu m-am născut femeie nu înseamnă, necesar, că aş fi un handicap*” (Marta Petreu).

În cel mai bun caz, femeia poate spera să fie discriminată pozitiv, adică să beneficieze de „galanterile” pe care Simona Popescu le aşază sub semnul unei „frustrări libidinoase”, însă mult mai rar merge cu îndrăzneala până la a pretinde să fie percepută prin prisma efectelor vieții și ale trecerii sale prin lume, în loc să fie proiectată aprioric într-o definiție precis orientată, în care se împletește „*gingășii, patetisme, mai nou visceralități mesmerizante, cruzimi estetico-erotice de manta religiosa etc.*”. Se pare că literatura română, precum cultura română în general, are o predispoziție genetică pentru un sexism de substanță: în expresia Doinei Jela, care își ia drept pildă o scenă celebră dintr-un nu mai puțin celebru roman de dragoste românesc (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*), „*îndrăgostitul din romanul românesc iubește disprețuind, femeia trece mai întâi prin purgatoriu filosofiei kantiene înainte de a fi partenera demnă de comunicare completă*”.

Dacă în Occident feminismul este o etichetă sigură a liberalismului intelectual, la noi este tratat ca un abțibild tipător, de lipiciul căruia ne ferim cu destulă oroare. Dintre zece scriitoare chestionate în ancheta amintită, cinci se feresc de anatema militantismului repetând explicit formularea „nu sunt o feministă”, ca preambul al intervențiilor lor despre feminin și masculin, în vreme ce, dintre celelalte, doar una spune că „poate fi considerată feministă” (deci mai degrabă că eticheta nu o deranjează, și nu că se regăsește în ea cu necesitate). De aceea, o femeie care alege în România de astăzi să nu facă o opțiune fermă între carieră și acțiunea domestică, să spunem, respectiv între „creație” și „natură”,

este perceptă în termenii Celuilalt atât de către cei pentru care performanța profesională este un scop în sine, cât și de către acelea pentru care procrearea și investiția procreativă pure și simple se transformă – la fel de exclusivist – în rațiune ultimă a ființei. „Întâmplările păntecelui meu păreau, pentru mulți, să fi pus în pericol, zdruncinând, buna funcționare a creierului meu”, spune Sanda Cordoș.

Unul dintre clișeele de receptare care apare cel mai frecvent în relatărilor femeilor care au contrariat un tipar falocratic al gândirii sau al culturii dezvăluite că acceptarea lor a depins de măsura în care au devenit chiar ele bărbați virtuali (clișeul își are contrapunctul în transformarea bărbaților în femei în contexte perdante: în vreme ce o femeie „care gândește ca un bărbat” s-a simțit aproape întotdeauna măgulită, un bărbat „care procedeaază ca o femeie” a știut că e cazul să se simtă lezat de remarcă). „Orice femeie cu bune rezultate ale minții sale a fost confundată, căcar o dată, cu un bărbat deștept [...] nu în comparație cu un bărbat anume, ci în comparație cu Bărbatul generic care este lăsat după cum se poate observa cu ușurință cu o minte îmbelsugată” (Sanda Cordoș). Puse să mediteze la soluția acestei crize de percepție, scriitoarele interviewate nu invocă nicio clipă feminismul, iar volumul de față nu-și propune să justifice sau să interpreteze opțiunea lor, ci să umple un deficit expozițiv. Simona Popescu recunoaște „nevoie unei solidarități feminine, nu împotriva a ceva, a bărbaților, ci pur și simplu”, Sanda Cordoș avertizează că „nu ridicând baricade, nu pornind o luptă vom rezolva conflictele dintre noi, ci învățând să ne assumăm diferențele”, Aura Christi se desolidarizează de feminism și de „diversele încăierări pentru drepturile femeii”, pentru recunoașterea „egalității cu ilustrii reprezentanți ai așa-zisului sex tare”, dar se declară „în esență o luptătoare, adică o iubitoare de luptă”, Ana Blandiana reformulează discriminarea nu în termeni de „bărbat și femeie”, ci de „victimă și călu” sau „prizonier politic și temnicer”, deci mută atenția dinspre „problemele specifice femeilor” spre „probleme mai grave, de viață și de moarte”.

Pornind de la aceste constatări, am rugat câteva scriitoare să răspundă la o anchetă cu 36 de itemi, prin care am încercat să circumscriu prejudecățile cele mai frecvent asociate cu femeia care

scrie, problemele tradiționale sau mai puțin tradiționale ale „femeiescului” și ale „feminității”. Accentul este pus dinadins mai ales pe detaliile existenței „minore”, dar și pe posibilele predilecții (tematice, discursivee) care l-ar putea detașa pe scriitorul-femeie de scriitorul generic (iertată să-mi fie incorectitudinea politică a expresiei). *Divanul scriitoarei* constituie prima parte a colecției, în egală măsură divan psihanalitic, introspectiv, lejer prietenesc dar și contemplare, problematizare, „giudeș”. În partea a doua, intitulată *Camera de creație*, am alcătuit, din bucătile de proză sau din poemele (inedite sau deja publicate) pe care scriitoarele le-au considerat drept cele mai reprezentative (în contextul acestei discuții), un catalog de identități scriitoricești feminine. Singura excepție o reprezintă poet Angela Marinescu, din creația căreia am ales eu însămi un poem, cu acordul domniei sale, pentru că răspunsul său – deși eludând întrebările anchetei – mi s-a părut prea important pentru a fi lăsat la o parte.

Nădăduiesc că volumul nu va fi citit ca manifest al unei rezervații sexuale, și nici ca un proiect neapărat feminist. Dimpotrivă, criteriul selectiv a fost reprezentativitatea scriitoarelor chestionate, precum și accesul meu la ele, iar nu alcătuirea unei expoziții monocromatice. Astfel, au intrat în colecție atât atitudini tradiționaliste, cât și unele feminist radicale sau cu totul nonconformiste. Rezultatul este în măsură să descurajeze orice încercări de generalizare asupra „scrisului feminin” sau – încă și mai riscant – asupra „scriitoarei” din România de astăzi.

Totuși, pe lângă finalitatea lui expozițiv evidentă, proiectul de ansamblu care demarează cu investigația de față ar fi de natură să ofere o altă imagine asupra femeii-artist din România decât aceea promovată în revistele pentru femei sau în emisiunile dedicate femeilor de către așa-numiții formatori de opinie. Pentru oamenii de litere, volumul de față va constitui o piesă necesară în biblioteca de jurnale de scriitor. Pentru publicul larg, fie el feminin sau masculin, el umple un spațiu îndeobște colorat de prejudecăți dintre cele mai fixe. Interesul pentru latura „omenească” a creatorului este mai viu ca niciodată și *Divanul scriitoarei* deschide o fereastră generoasă către

spațiul unei intimități foarte bine protejate. De aceea, le sunt recunosătoare tuturor acestor doamne care s-au supus de bunăvoie următorului exercițiu (eroic!) de vulnerabilizare (prin explicitare) publică. Imaginarul nostru de gen se află în reconstrucție și sunt convinsă că mărturiile scriitoarelor vor reuși să deblocheze prejudecăți și chiar să propună modele. Iată despre ce au acceptat să mărturisească, în ordinea cronologică a primirii răspunsurilor, Ioana Nicolaie, Rodica Braga, Ruxandra Cesereanu, Dora Pavel, Doina Ioanid, Gabriela Melinescu, Mariana Codruț, Ana Maria Sandu, Simona Popescu, Letiția Ilea, Elena Pasima, Magda Cârneci, Angela Marinescu și Iolanda Malamen:

1. Credeti că identitatea de gen se asumă ca un dat natural, sau ca un construct cultural? Ne naștem femei și bărbați sau devenim astfel?
2. Are creația dvs. sex/ gen sau nu? Dacă da, este cel natural, biologic sau un altul?
3. Are stilul dvs. indici de gen sau nu? Dacă da, care sunt?
4. Ca scriitoare, vă simțiți parte dintr-o literatură/ cultură a bărbaților?
5. Credeti în conceptul de poezie/ proză masculină/ feminină?
6. Din ce moment al existenței dvs. v-a fost imposibil (dacă e cazul) să mai faceți abstracție de identitatea dvs. de gen (sau să gândiți asexuat)?
7. Scriitorul dvs. favorit este bărbat sau femeie?
8. Considerați că literatura erotică face parte din literatura „mare” sau doar din literatura de consum?
9. Cum apreciați noua literatură erotică românească?
10. De ce așteptăm ca iubirea din romane să fie adulterină, iar femeia să fie amantă, mai puțin mamă?
11. Ne condiționează literatura de dragoste propria viață emoțională? Dar prejudecățile de gen?
12. Simțiți nevoia să problematați feminitatea/ feminismul/ femeia în general sau nu?

13. Se spune că devii bărbat după ce ai făcut armata și după prima experiență sexuală. Care este proba identitară pentru femeie?
14. Cât de importantă este comunicarea unor constante identitate între femei din generații diferite (în cadrul unui nucleu tradițional de tip: bunică-mamă-fiică-nepoată etc.)?
15. Sunteți feministă? Cum înțelegeți feminismul?
16. Este feminitatea indestructibil legată de erotism? Dar de maternitate?
17. V-ați simțit, ca și creator, limitată biologic? V-a împiedicat existența domestică libertatea de creație?
18. Aveți un model de scriitor/ scriitoare? Dar un model de femeie? Dacă da, cine și pe ce plan?
19. Împăcarea vieții de familie cu creația este un mit sau o posibilitate reală?
20. V-ați simțit vreodată discriminată sexual? Dacă da, în ce contexte și cu ce consecințe?
21. V-ați folosit vreodată de seducție pentru a rezolva o criză de natură socială/ profesională?
22. Ați fi dorit să fiți bărbat? Dacă da, de ce? Dacă nu, de ce?
23. Sunteți ordonată sau dezordonată în viața domestică? Are aceasta de a face cu felul în care scrieți?
24. Tineți la imaginea dvs. exterioară? Vă deranjează să vă declarați public vârsta?
25. Ce părere aveți despre bărbați ca specie? Dar despre femei? Suntem specii diferite?
26. Există solidaritate feminină? Dacă da, cum se manifestă?
27. În viața de zi cu zi, dacă aveți de ales între doi specialiști de competențe egale, alegeti bărbatul sau femeia atunci când mergeți la medic, la psiholog, la avocat, la profesor?
28. Ați fost vreodată misogină? Dar mizandără? În ce contexte?
29. Care sunt prejudecățile de gen la care aderați personal (ex. bărbații nu se pricep să gătească/ spele vase etc., femeile nu se pricep să șofeze/ să facă politică etc.)?

30. Este cel mai bun prieten al dvs. de gen feminin sau masculin? Preferați compania bărbaților sau a femeilor?
31. Este femeia tradițională mai aproape de esența feminității decât femeia modernă?
32. Vă faceți singură menajul? Care dintre muncile casnice vă este cea mai nesuferită? Vă face plăcere vreuna?
33. Într-o axiologie personală, prețuiți mai mult realizările din sfera publică sau pe cele din sfera privată?
34. Care credeți că este principala dvs. vocație? Dar principala vocație ratată?
35. Când vă prezentați, cum o faceți: scriitoare, poetă, artistă, soție, profesoară, eventual, altă profesie? Care dintre posibilele prezenteri vă reprezintă cel mai bine public? Dar privat?
36. Dacă n-ați fi fost scriitoare, cu ce v-ați fi ocupat?

Mihaela Ursu

Ioana Nicolaie

„Vârsta literaturii de azi e una a asumării totale”

1. Se întâmpla în anul 2000, la Berlin. Instituția era una reputată, cu artiști și cercetători din toată lumea... Se socializa mai mult decât în alte locuri similare – de pildă, era obligatoriu prânzul comun –, invitații locuind în aceeași imponantă clădire, de pe malul unui lac. Unii veneau singuri, dar cei mai mulți preferau să-i aducă și pe cei apropiati. Cuplul despre care o să vorbesc era cu adevărat neconvențional: doi *feministi* – bărbat și femeie –, tunși perie, îmbrăcați indistinct, spre treizeci și cinci de ani, cu doi copii – fată și băiat – încă preșcolari. Se luptau chipurile din greu cu prejudecățile. Mai ales cu cele culturale. Ce e biologic sau nu în separarea pe sexe era acea zonă cețoasă – de poză mișcată – care pe ei nu-i interesa. Fiindcă *tradiția, moștenirea culturală* erau răul cel mare. Deprinderile proaste ale civilizației actuale trebuiau radical schimbate. Magazinele pentru copii, jumătate roz, jumătate albastru dădeau seama de manipularea încă din fașă. Păpușile, brățările, crățicioarele, în opozиie cu mașinușele, trusele de scule sau roboții războinici țineau de partea întunecată a întregii culturi. Edulcorarea fetiței și fortificarea băiețelului arătau haosul din mintea părinților. *Feministii* cu pricina hotărâseră să facă lumină cât mai degrabă. Își îmbrăcau, de aceea, copiii la fel: în fustiță roz, cu ciorap transparent. În hainuțe roșii, cu mărgele. În cămași cu funde elegante. În pantaloni bleumarin, cu buzunare. În pulovere și blugi. În costumașe negre, de ceremonie, din stofă elegantă. Și-i tundeau tot la fel. Nu scurt, nici lung, undeva la jumătate. Și le cumpărau același gen de jucării. Și se străduiau să le dea de înțeles că nu sunt în nici un fel diferenți... La cei câțiva anișori ai micuților, poate că reușeau. Construiau, prin urmare, un viitor asexuat... O lume a intelectului, nu a „mizerelor” pulsiuni animale. În care nu știu câți dintre noi ar vrea să trăiască.
2. În perioadele de formare, orice autor citește nenumărate cărți, le preferă pe unele, le imită pe altele, își descoperă afinități, se

entuziasmează, exercează și, treptat, își precizează un drum. Doar în pubertatea mea creatoare, am încercat să scriu impersonal, fără adjective sau adverbe lămuritoare, fără „ă”-urile de feminin. După aceea, mi-a fost, desigur, imposibil. Poate și pentru că miza cărților mele este autenticitatea. Iar personajul meu preferat – despre care știu o mulțime de lucruri – este o femeie. Și-n ruptul capului nu l-aș schimba în bărbat.

3. Dacă i-ar fi trecut vreunui autor prin minte ciudata idee de-a scrie o carte despre maternitate, ar fi arătat altfel decât „Cerul din burtă”. Pe schema idilică a madonelor renascentiste sau, poate, pe cea a expresionismului de la jumătatea secolului trecut. Doldora de clișee și de lucruri greu spuse. Ar fi fost un pariu imposibil de câștigat. Și asta nu din pricina lipsei de înzestrare artistică a autorului, ci pentru că vârsta literaturii de azi e una a asumării totale. Trișteria se vede de la mare distanță. Amănuntul – și nu considerația generală – face autentică o biografie.

4. Firește. Patriarhatul literaturii române dă seama de celebritățile momentului, de jurii și premianți, de cronici de întâmpinare fin partizane, de topuri s.a.m.d. După ce-am publicat câteva cărți, mi-a devenit limpede ce e bine și ce e rău în a fi autoare. Ești privită mereu cu o anume condescendență, ești la cheremul aluziilor nemăgulitoare, reușești mai greu să convingi. La o anchetă, de pildă, e greu de presupus că o să fii așezată în linia întâi. Autorii bărbați dețin, la noi, un plus de legitimitate. N-am nici o îndoială că genul acesta de atitudine se va schimba. Așa cum s-a întâmplat în civilizația occidentală. De la care importăm acum zeci de cărți, mari succese ale unor scriițoare.

5. Cred, în sensul în care în literatură apar nenumărate mărci ale unui anumit tip de experiență de viață. Romanul tradițional, cu narator omniscient, era chiar neutru. Așa au putut avea succes prozatoarele de limbă engleză din secolul al nouăsprezecelea, așa s-a putut citi și la noi Hortensia Papadat-Bengescu. O dată cu narațunea la persoana întâi, au apărut și particularitățile sexelor. Când Silvia Plath scrie despre ea, se acceptă în totalitate ca femeie. Nu mai contează că stilistic aduce cu

Salinger, că e tăioasă și masculină, că descrie, în fond, o lume comună și prozatorilor contemporani ei. Ochiul care vede este specializat într-un anume fel, selectează anumite lucruri. O femeie, de pildă, poate scoate efecte literare din propriul spațiu casnic, dar nu construiește, cu detaliu psihologice, o poveste cazonă. Pentru că nu o interesează.

6. Într-o din cărțile mele, „Nordul”, scriu despre lumea unei fetițe care crește într-o familie numeroasă, cu multe greutăți, cu multe tristețи. Probabil că această carte a mea are finalul acolo unde, în pubertate, se precizează sexul. Copilăria este atât de strălucitoare și pentru că separarea între băieți și fete nu este încă relevantă. Fiecare trăiește într-un fel de perlă al cărei luciu nu are o strălucire clară. Nu ești îndrăgostit, nu suferi, nimic din ce ești nu simți că se sfârâmă și apoi dispără. Vreme de treisprezece ani îmi părusem aidoma fraților mei. Fusesem un redutabil portar de fotbal, făcusem sumedenie de năzbâtii, țineam bine la tir, la probele de atletism îi făceam echipei punctaj. Eram mai înaltă decât băieții din clasă. Când, după o vacanță de vară, m-am pomenit „transformată”, am fost cuprinsă de panică. Aș fi dat orice să am iar picioarele slabănoage de dinainte, pieptul meu plat, siguranță. Îmi detestam imaginea din oglindă. Ajunsesem într-un mare impas. Cu adevărat îmi păream cea mai urâtă fată.

7. Am mulți scriitori favoriți și majoritatea sunt bărbați. Explicația e simplă: până deunăzi, femeile, din cauze greu de înșirat aici, n-au avut glas. Ele țineau de spațiul domestic, statutul lor era de „proprietate” a altcuiva. Treceau de sub tutela tatălui sub cea a soțului. Educația lor era un moft, nu necesitate. Din fericire, problema învățământului general s-a rezolvat – cel puțin în cultura noastră – în secolul trecut. Iar azi sunt foarte multe scriițoare de certă valoare. Eu am câteva pe piedestalurile interioare: Virginia Woolf, Sylvia Plath, Herta Müller, Aglaja Veteranyi, Simona Popescu etc.

8. Oare literatura pentru copii este „mare”? S.F.-ul cum este? Cărțile de aventuri sau cele polițiste în ce categorie intră? Dacă acceptăm că în orice gen autorul – și nu subiectul – instituie valoare